

การศึกษาข้อจำกัดทางการท่องเที่ยวและความตั้งใจในการเดินทาง ท่องเที่ยวของคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

The Study of Travel Constraints and Travel Intention of Disabilities in Bangkok Metropolis and Vicinity

สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน¹
Supaporn Prasongthan

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยว และเพื่อเปรียบเทียบข้อจำกัดและความตั้งใจในการท่องเที่ยวของคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มประชากรในการวิจัยประกอบด้วย คนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 420 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวเฉลี่ย 3 วันต่อครั้ง และนิยมท่องเที่ยวไม่เกิน 3 คน เมื่อพิจารณาเป็นรายปีพบว่าคนพิการเดินทางท่องเที่ยว 1-3 ครั้งต่อปี และมักเลือกเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ พาหนะหลักที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวคือรถยนต์ส่วนตัว และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ชื่นชอบการท่องเที่ยวทะเลมากที่สุด ผลการศึกษาแสดงว่าข้อจำกัดเชิงโครงสร้างเป็นอุปสรรคสำคัญลำดับแรกในการท่องเที่ยว ต่อด้วยข้อจำกัดส่วนบุคคลและข้อจำกัดระหว่างบุคคลตามลำดับ นอกจากนี้แล้วผลการศึกษาพบว่าคนพิการทั้งสองประเภทมีความตั้งใจในการท่องเที่ยวในระดับมาก

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวคนพิการ คนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย

Abstract

The objectives of this research were to study the travel behavior of disable people and also to compare the level of travel constraints and intention to travel between physical disability and hearing and deaf disability in Bangkok metropolis and vicinity. The process of this study involved quantitative research method. The sampling populations were comprised of 2 groups: physical impaired (311 respondents or

¹ อาจารย์ ดร. ภาควิชาศิลปาชีพ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ
Lecturer, Department of Career Sciences, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok
Corresponding e-mail: s_prasongthan@hotmail.com

74.05%) and the hearing and deaf disability (109 respondents or 25.95%). Questionnaire was used as research tool. The 420 usable questionnaires were used to analyze. The research results revealed that more than half of people with disabilities spent not more than 3 days and traveled not more than 3 people together. They usually were domestic tourists and traveled by private automobile. Their most favorite destination was the sea. The structural constraints was rated the highest, followed by interpersonal constraints and intrapersonal constraints. Moreover, the results showed that both groups of disable people have high level of travel intention.

Keywords: *Disabled tourism, Physical disability, Hearing and deaf disability*

บทนำ

นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันกรอบแนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับคนพิการได้มีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากเดิมกลุ่มคนพิการได้จัดได้ว่าเป็นกลุ่มคนชายขอบซึ่งมักได้รับการเลือกปฏิบัติจากสังคม สืบเนื่องมาจากทัศนคติของคนในสังคม และการบังคับใช้กฎหมายไม่ครอบคลุมและไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอจากช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กระบวนทัศน์ของสังคมในการมองคนพิการปรับเปลี่ยนไปเป็นกลุ่มคนที่สามารถช่วยเหลือตัวเองและดำรงชีวิตอิสระได้เฉกเช่นเดียวกับคนทั่วไปในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันยังพบปัญหาและอุปสรรคอย่างกว้างขวางที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตในสังคมของคนพิการไทย โดยคนทั่วไปมักเข้าใจผิดคิดว่าคนพิการ คือ “ผู้ป่วย” ซึ่งมีข้อจำกัดเรื่องเป็นโรค และร่างกายไม่แข็งแรง อีกทั้งสิทธิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะยังไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มคนพิการอย่างแท้จริง อันส่งผลให้คนพิการมักมีระดับมโนภาพแห่งตน (self-concept) ของคนพิการทั้งทางร่างกายและจิตใจอยู่ในระดับต่ำ และมีความวิตกกังวลใจในตนเองสูง (Harvel and Greenway. 1984 อ้างใน Tsai. 2010) ดังนั้นการท่องเที่ยวซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการนันทนาการ (Recreation) จึงมีส่วนพัฒนาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจ ลดความเครียด ความวิตกกังวล ซึ่งคนพิการส่วนใหญ่มีความต้องการและมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการทำกิจกรรมยามว่าง (leisure) และกิจกรรมกลางแจ้งไม่แตกต่างกับคนอื่นทั่วไป และถือเป็นนักท่องเที่ยวที่มีสุขภาพและร่างกายแข็งแรงไม่น้อยกว่าคนทั่วไปและมีสิทธิที่จะท่องเที่ยวได้อย่างเท่าเทียมกัน ดังที่ โสภณ ฉิมจินดา ผู้พิการครึ่งล่าง (2553 อ้างในธีร์ ตรงจิตพิทักษ์. 2556) ได้กล่าวว่าทุกครั้งที่ได้เดินทาง ยิ่งทำให้รู้สึกถึงคุณค่าของการมีชีวิต เห็นความสวยงามของการที่ยังมีสมชายใจอยู่บนโลกใบนี้ ตลอดสองข้างทางของการเดินทางเพียงแค่ว่าคนพิการก็กลายเป็นเรื่องเล็กน้อยที่ ถึงแม้ร่างกายจะพิการแต่ก็สามารถใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติ

จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตคนพิการให้ดีขึ้น ผ่านการดำเนินกิจกรรมด้านการพักผ่อน นันทนาการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Darcy. 1998 อ้างใน Tsai. 2010; Lee et al. 2012) จึงปฏิเสธไม่ได้เลยว่าในปัจจุบันกลุ่มคนพิการเป็นตลาดท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มแห่งใหม่ที่มีปริมาณ 400 กว่าล้านคนทั่วโลกต่อปี โดยกลุ่มท่องเที่ยวเฉพาะทางเหล่านี้ได้ถูกมองข้ามจากภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพการใช้จ่ายสูง

ไม่แพ้ตลาดท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มอื่นๆ เนื่องจากนิยมเดินทางท่องเที่ยวเดินทางครั้งหนึ่งมากกว่า 2 คนขึ้นไป (เดลินิวส์. 2556: ออนไลน์) แต่หากพิจารณาถึงคนพิการในประเทศไทยแม้ว่าจะได้รับความสนใจจากภาครัฐมาเป็นเวลาพอสมควรแล้วก็ตาม แต่ยังพบเห็นปัญหาในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านการทำงาน ด้านการใช้ชีวิตทางสังคมของคนพิการ (อนรรฆ พิทักษ์ธานิน และคณะ. 2556) และด้านการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงประโยชน์ของการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม ข้อจำกัดและความตั้งใจในการท่องเที่ยวของคนพิการไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะพบว่าประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากนักวิจัยหรือนักวิชาการในวงจำกัด โดยในงานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อจำกัดและความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้พิการ 2 ประเภทคือ คนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย เนื่องจากเป็นคนพิการสองกลุ่มหลักที่มีจำนวนมากที่สุดและได้รับความสนใจในการศึกษาวิจัยทางด้านการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. เพื่อเปรียบเทียบข้อจำกัดในการท่องเที่ยวของคนพิการทั้งสองประเภทในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
3. เพื่อเปรียบเทียบความตั้งใจในการท่องเที่ยวของคนพิการทั้งสองประเภทในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของคนพิการและสถานการณ์การท่องเที่ยวคนพิการในประเทศไทย

กรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการระบุความหมายของคนพิการดังนี้ บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. 2550) โดยแบ่งประเภทความพิการออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้ 1) ความพิการทางการเห็น 2) ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย 3) ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย 4) ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม 5) ความพิการทางสติปัญญา 6) ความพิการทางการเรียนรู้ และ 7) ความพิการทางออทิสติก (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2555: ออนไลน์)

UNESCAP (2000) อ้างใน Lee *et al.* (2012) ได้ประมาณการสัดส่วนคนพิการต่อประชากรโลกพบว่า มีสัดส่วนประชากรซึ่งคนพิการราว 5-10% สำหรับคนพิการในประเทศไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2559: ออนไลน์) ได้จัดทำรายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคน

พิการในประเทศไทย ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 โดยมีจำนวนคนพิการที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิการจำนวน 1,737,469 คน (ร้อยละ 2.64) โดยความพิการเป็น 2 ลำดับแรกที่มีจำนวนมากที่สุดคือการพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายมีจำนวน 856,581 คน และการพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย จำนวน 299,530 คน โดยมีหลักเกณฑ์การกำหนดความพิการทั้ง 2 ประเภทดังต่อไปนี้

1.1. ความพิการทางการเคลื่อนไหว หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องหรือการสูญเสียความสามารถของอวัยวะในการเคลื่อนไหว ได้แก่ มือ เท้า แขน ขา อาจมาจากสาเหตุ อัมพาต แขน ขา อ่อนแรง แขน ขาขาด หรือภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังจนมีผลกระทบต่อการทำงานมือ เท้า แขน ขา และ 2) ความพิการทางร่างกาย หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องหรือความผิดปกติของศีรษะ ใบหน้า ลำตัว และภาพลักษณ์ภายนอกของร่างกายที่เห็นได้อย่างชัดเจน คนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายนับว่ามีความแตกต่างหลากหลายในด้านขีดความสามารถในการเคลื่อนไหว เพราะมีตั้งแต่ผู้ที่สามารถเดินได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วย ผู้ที่เดินได้โดยใช้อุปกรณ์ช่วย จนถึงผู้ที่ไม่สามารถเดินเองได้เลยโดยต้องอาศัยการพึ่งเก้อ้อเลื่อนเท่านั้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2555: ออนไลน์)

1.2. ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ 1) หูหนวก หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการได้ยินจนไม่สามารถรับข้อมูลผ่านทางทางการได้ยินที่ความดังของเสียง 90 เดซิเบลขึ้นไป 2) หูตึง หมายถึงความบกพร่องในการได้ยินจนไม่สามารถรับข้อมูลผ่านทางทางการได้ยินที่ความดังของเสียงน้อยกว่า 90 เดซิเบลลงมาจนถึง 40 เดซิเบล และ 3) ความพิการทางการสื่อความหมาย หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องทางการสื่อความหมาย เช่น พูดไม่ได้ พูดหรือฟังแล้วผู้อื่นไม่เข้าใจ เป็นต้น โดยคนพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมายจะมีลักษณะภายนอกที่ไม่แสดงความบกพร่องให้ปรากฏชัดเจน จึงนับเป็นอุปสรรคต่อการให้ความช่วยเหลือ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2555: ออนไลน์)

โดยผู้พิการไทยมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐไม่ว่าจะเป็นการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ การศึกษาตามกฎหมาย การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ สวัสดิการเบี้ยความพิการ และการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย แต่อย่างไรก็ตามยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ อนุธรรม พิทักษ์ธานี และคณะ (2556) ได้สรุปสถานการณ์เกี่ยวกับคนพิการในประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านการศึกษาของคนพิการพบว่าคนพิการมีการศึกษาในระดับต่ำกว่า ประถมศึกษาเป็นอัตรามากกว่าร้อยละ 50 นอกจากนี้ในสถานการณ์ด้านการใช้ชีวิตทางสังคมของคนพิการ พบว่าประเด็นทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่ และบริการสาธารณะเพื่อคนพิการไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายเนื่องจากอุปสรรคด้านงบประมาณ การบังคับใช้นโยบาย และวิสัยทัศน์ผู้บริหาร (จิตรา ศิริสมบุรณ์ลาภ. 2557)

ในมิติด้านการท่องเที่ยวคนพิการในระดับโลก จะเห็นได้ชัดเจนถึงตัวเลขนักท่องเที่ยว และรายได้มหาศาล สุรพล เศวตเศรนี ได้ระบุถึงสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่คนพิการ นิยมเดินทางไปท่องเที่ยวปีละกว่า 21 ล้านคน สร้างรายได้กว่า 13,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่ สหภาพยุโรปและสหราชอาณาจักรมีนักท่องเที่ยวคนพิการและผู้สูงอายุเดินทางไปท่องเที่ยว 134-267 ล้านคน สร้างรายได้กว่า 7,820 ล้านบาท (ไทยรัฐ, 2556) อันทำให้ประเทศไทยเล็งเห็นถึงโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวเฉพาะทางและเกิดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่ปราศจากอุปสรรคสำหรับคน ทั้งมวล พ.ศ. 2551-2554 อีกทั้งมีการบรรจุ “ข้อเสนอกรุงเทพ” เพื่อให้กลุ่มคนพิการ ผู้สูงอายุ และ ครอบครัวที่มีเด็กเล็กสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและบริการได้อย่างเท่าเทียม โดยเน้นการดำเนินงาน 3 เรื่องคือ การปรับสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว การส่งเสริมพัฒนาห่วงโซ่ของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็น และการสร้างเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยวปราศจากอุปสรรคโดยมี เจตคติที่ดีต่อคนพิการและผู้สูงอายุ

2. แนวคิดเกี่ยวกับข้อจำกัดทางการท่องเที่ยว

แนวคิดเกี่ยวกับข้อจำกัดเริ่มได้รับความสนใจในช่วง 1980 โดยข้อจำกัดดังกล่าวมีใช้เกิดขึ้น จากองค์ประกอบภายนอก เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงสิ่งที่ เกิดจากภายในในเชิงจิตวิทยา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ ปัจจัยเชิงเศรษฐกิจ โดย Crawford and Godbey (1987) จำแนกประเภทข้อจำกัดและนำเสนอ 3 แนวคิดหลักๆ ที่เป็นองค์ประกอบของ ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในการเข้าร่วมกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ โดยให้นิยามและความหมายดังต่อไปนี้

2.1. ข้อจำกัดส่วนบุคคล (Intrapersonal constraints) หมายถึง ข้อจำกัดที่เกิดขึ้น เนื่องจากสภาวะส่วนบุคคลทางด้านจิตวิทยา เกี่ยวเนื่องกับสภาวะจิตใจ ความสามารถทางกายภาพ ในการทำงานของร่างกาย และความสามารถทางกระบวนการความคิดสติปัญญาของบุคคล ซึ่ง ครอบคลุมขอบเขตในด้านต่างๆ เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล การขาดความรู้ความเข้าใจ ปัญหา ทางด้านสุขภาพกาย และการขาดประสิทธิภาพในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

2.2. ข้อจำกัดระหว่างบุคคล (Interpersonal constraints) หมายถึง ข้อจำกัดซึ่งเป็นผล สืบเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรือความสัมพันธ์ระหว่างในสังคม ไม่ว่าจะเป็นคู่สมรส ผู้ให้ บริการ หรือคนแปลกหน้า อีกทั้งหมายถึงการรับรู้ถึงข้อจำกัดที่เกิดขึ้นเนื่องจากการขาดแคลนพันธมิตร ในการเข้าร่วมทำกิจกรรมยามว่าง ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้จากการปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคมของตนเอง การปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้บริการหรือคนแปลกหน้า หรือเกิดจากการไม่มีผู้ร่วมทำกิจกรรมด้วย

2.3. ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและทางสภาพแวดล้อม (Structural constraints) หมายถึง ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นสอดแทรกระหว่างรสนิยมในการทำกิจกรรมยามว่างและการเข้าร่วมในกิจกรรมยาม ว่าง ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคทางการเงิน เวลา การเดินทาง กฎระเบียบ ฤดูกาล เป็นต้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับความตั้งใจในการท่องเที่ยว

ความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นโอกาสความเป็นไปได้ในการเดินทางไปยังจุด หมายปลายทาง (Baker & Crompton, 2000) นอกจากนี้ยังหมายถึงความตั้งใจหรือความมุ่งมั่นที่จะ เดินทางท่องเที่ยว ในขณะที่ผลลัพธ์ของความตั้งใจที่จะเดินทางจะหรือไม่นั้นจะขึ้นอยู่กับกระบวนการ ทางความคิด ในการเปลี่ยนแปลงจากแรงจูงใจไปเป็นพฤติกรรม (Jang *et al.* 2009) นอกจากนี้ Oliver

(1997) กล่าวว่า ความตั้งใจที่จะไปท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสามารถแสดงออกถึงพฤติกรรมภายนอก นักท่องเที่ยวที่ทำให้บุคคลอื่นสังเกตจากการกระทำและสามารถสัมผัสได้ถึงความต้องการการตอบสนองความตั้งใจนั้น โดยมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบ เช่น การตั้งเป้าหมายในการเดินทาง ความพร้อมในการท่องเที่ยว เหตุการณ์หรือโอกาสที่เอื้ออำนวยต่อการเดินทาง และการตอบสนองต่อความต้องการ เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีขอบเขตการศึกษาครอบคลุมคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายคือ คนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 78,448 คน (คนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวจำนวน 57,867 คน และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายจำนวน 20,581 คน)

ขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ ตัวแทนของคนพิการทางการเคลื่อนไหว และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายจำนวน 398 คน โดยการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรการคำนวณของทาโรยามาเน่ (Yamane) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นของกลุ่มตัวอย่างที่ร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างไม่เกินร้อยละ 5 เพื่อความสะดวกและเพื่อป้องกันความผิดพลาดจากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้มีจำนวนเท่ากับ 400 คน ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังนี้

1. การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota sampling) โดยกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มโดยอ้างอิงข้อมูลจากสถิติข้อมูลคนพิการ แบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลักคือ กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวจำนวน 295 คน และกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายจำนวน 105 คน

2. การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ซึ่งเป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญพบหรือไม่เฉพาะเจาะจง ณ ที่ทำการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน แบบสอบถามในส่วนที่ 1-4 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Closed-end questionnaire) ซึ่งเปิดโอกาสให้เลือกตอบภายในกรอบที่กำหนด และแบบสอบถามในส่วนที่ 5 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Opened-end questionnaire) ซึ่งเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยโครงสร้างของแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ประกอบด้วย 5 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามข้อมูลเชิงประชากรศาสตร์ของคนพิการ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ครัวเรือน สถานภาพการสมรส จำนวนบุตร/ธิดา ภูมิลำเนา บุคคลที่พักอาศัยด้วย ประเภทของความพิการ ระยะเวลาที่เกิดความพิการ ความพร้อมของร่างกาย และอุปกรณ์ที่ช่วยในการท่องเที่ยว ในส่วนที่ 1 มีคำถามทั้งสิ้นจำนวน 13 ข้อ

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนพิการ โดยศึกษากระบวนการตัดสินใจซื้อของนักท่องเที่ยวคนพิการในรอบปีที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็น ระยะเวลาในการท่องเที่ยว จำนวนผู้ร่วมเดินทาง ช่วงเวลาและลักษณะการเดินทาง ยานพาหนะ แหล่งท่องเที่ยว ที่พักแรม และการแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ในส่วนที่ 2 มีคำถามทั้งสิ้นจำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นด้านข้อจำกัดในการท่องเที่ยว แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อจำกัดในการท่องเที่ยวของคนพิการได้พัฒนามาจากทฤษฎีกิจกรรมยามว่างที่ถูกจำกัด ซึ่งแบ่งข้อจำกัดออกเป็น 3 ประเภทคือ ข้อจำกัดส่วนบุคคล ข้อจำกัดระหว่างบุคคล และข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง โดยข้อคำถามพัฒนาจาก Daniels, Drogin Rodgers and Wiggins (2005); Tsai (2010); Lee, Agarwal and Kim (2012); Nyaupane McCabe and Andereck (2008) ในส่วนที่ 3 มีคำถามทั้งสิ้นจำนวน 18 ข้อ ซึ่งเป็นการวัดโดยมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) 5 ระดับดังนี้ 5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, และ 1 = น้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจในการท่องเที่ยว แบบสอบถามเกี่ยวกับความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวพัฒนามาจากงานวิจัยของ Lee, Agarwal and Kim (2012) โดยมีคำถามทั้งสิ้นจำนวน 5 ข้อ ซึ่งเป็นการวัดโดยมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) 5 ระดับดังนี้ 5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, และ 1 = น้อยที่สุด

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Opened-end questionnaire) ซึ่งเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผ่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว และนักวิชาการภาครัฐเกี่ยวข้องด้านคนพิการจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาประเด็นความสอดคล้องระหว่างรายการกับวัตถุประสงค์ ความชัดเจนและเหมาะสมทางภาษา โดยพิจารณาเป็นรายข้อ ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence [IOC]) จากการพิจารณาประเด็นความสอดคล้องระหว่างรายการกับวัตถุประสงค์ ความชัดเจน และเหมาะสมทางภาษา พบว่ามีคำถามจำนวน 5 ข้อ ได้รับข้อเสนอแนะให้ปรับความถูกต้องเชิงภาษาเพื่อให้เกิดการสื่อสารที่เข้าใจง่ายและตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามดังกล่าวไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 รายซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง และนำมาวิเคราะห์ผลเพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดมีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อถือได้

โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงระหว่างเดือนมิถุนายน – เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2559 ณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้รับแบบสอบถามตอบกลับจำนวน 495 ชุด เมื่อนำแบบสอบถามดังกล่าวมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลพบว่าแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์และสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้จำนวน 420 ชุดคิดเป็นร้อยละ 84.8 ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการลงรหัสข้อมูล บันทึกข้อมูล และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยการวิเคราะห์สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

ผลการศึกษาและอภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการศึกษานี้มีจำนวนทั้งสิ้น 420 ชุด ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 58.6) ที่เหลือเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 41.4) มากกว่ากึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย (ร้อยละ 74) และที่เหลือมีความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย (ร้อยละ 26) โดยเป็นการพิการโดยกำเนิดถึงร้อยละ 47 เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างประเมินความพร้อมทางร่างกายที่มีต่อการท่องเที่ยวพบว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งประเมินว่าตนเองมีความพร้อมในระดับปกติถึงดีเยี่ยม (ร้อยละ 77.7) โดยผู้วิจัยได้สรุปและอภิปรายผลการศึกษานี้ตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการศึกษาพบว่าคนพิการกว่าครึ่งใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อครั้งที่ 3 วันหรือน้อยกว่า (ร้อยละ 77.9) รองลงมาคือ 4-6 วัน (ร้อยละ 15.2) โดยมักเดินทางท่องเที่ยวคนเดียว – 3 คน (ร้อยละ 46.9) 4-6 คน (ร้อยละ 26.2) 7-10 คน (ร้อยละ 11.9) และมากกว่า 10 คน (ร้อยละ 15) ตามลำดับ โดยคนพิการมากกว่าครึ่งหนึ่งมีการเดินทางท่องเที่ยว 1-3 ครั้งต่อปี (ร้อยละ 63.3) และมักเลือกช่วงเวลาท่องเที่ยวในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ (ร้อยละ 43.3) วันหยุดเทศกาล/ประเพณี (ร้อยละ 37.4) และวันจันทร์-ศุกร์ (ร้อยละ 19.3) ทั้งนี้การเดินทางโดยส่วนมากของกลุ่มตัวอย่างเป็นลักษณะการเดินทางภายในประเทศ (ร้อยละ 86.7) ทั้งในและต่างประเทศ (ร้อยละ 9.3) และ การเดินทางภายนอกประเทศ (ร้อยละ 4) ทั้งนี้พาหนะหลักที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่าครึ่งหนึ่งของคนพิการนิยมใช้รถยนต์ส่วนตัว (ร้อยละ 52.4) รองลงมาคือรถสาธารณะ (ร้อยละ 35)

โดยสามอันดับแหล่งท่องเที่ยวที่คนพิการชื่นชอบมากที่สุดคือ ทะเล (ร้อยละ 47.9) ภูเขา/น้ำตก (ร้อยละ 21.7) และต่างจังหวัด/ชนบท (ร้อยละ 18.3) เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับสถานที่ในการพักค้างคืนพบว่าคนพิการนิยมพักค้างที่โรงแรม/รีสอร์ท (ร้อยละ 38.8) บ้านเพื่อน/ญาติ/คนรู้จัก (ร้อยละ 24.8) และไม่พักค้างคืน (ร้อยละ 20.7) ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยโดยธีร์ตรงจิตพิทักษ์, 2556; จิตประภา ศรีอ่อน และเจนจิรา เทศิม (2548); และ Figueiredo, Eusebio and Kastenholtz (2012) ซึ่งระบุถึงพฤติกรรมการใช้เวลาในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ซึ่งเป็นโอกาสให้คนหูหนวกได้พบปะกัน โดยคนพิการนิยมเข้าพักในโรงแรม/รีสอร์ท เนื่องจากมีความพร้อมทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม และสามารถค้นหาข้อมูลได้สะดวกรวดเร็ว นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่าคนพิการนิยมเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Figueiredo, Eusebio and Kastenholtz (2012) อาจจะเป็นเพราะว่าคนพิการชาวไทยโดยมากไม่ประกอบอาชีพถึงสามในสี่ของคนพิการทั่วประเทศ อีกทั้งกว่าร้อยละ 90 ต้องการความช่วยเหลือหรือได้รับสวัสดิการที่เกี่ยวกับการดูแลจากรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นเงินสนับสนุน ความต้องการให้พยาบาลมาเยี่ยมเป็นครั้งคราวหรือเมื่อจำเป็น ความต้องการงานมีรายได้ ความต้องการให้มีบริการพาหนะเมื่อจำเป็น และความต้องการคนช่วยดูแลในบางเวลา (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) จึงทำให้คนพิการไม่สามารถเดินทางได้บ่อยมากนัก อีกทั้งยังจำเป็นต้องเลือกเดินทางภายในประเทศเนื่องจากมีค่าใช้จ่ายที่ประหยัดกว่า

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับการแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อสำคัญที่สุดที่ใช้ในการแสวงหาข้อมูล (ร้อยละ 50) รองลงมาคือญาติพี่น้อง

ครอบครัว คนรู้จัก (ร้อยละ 26.4) โดยผ่านพบ ใบปลิวเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมน้อยที่สุด (ร้อยละ 2.6) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยโดย ซีร์ ตรงจิตพิทักษ์ (2556) ซึ่งพบว่าคนพิการโดยมากมักแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวผ่านเพื่อนและคนรู้จัก ทั้งนี้อาจจะเป็นสาเหตุมาจากกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยชิ้นนี้ เกินกว่าร้อยละ 50 มีอายุ 30 ปีหรือน้อยกว่า ซึ่งเป็นกลุ่มที่กำลังศึกษาและนิยมใช้การสื่อสารและค้นหาข้อมูลผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต

2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของคนพิการต่อข้อจำกัดการท่องเที่ยวของคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของคนพิการต่อข้อจำกัดในการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านข้อจำกัดส่วนบุคคล ด้านข้อจำกัดระหว่างบุคคล และด้านข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อจำกัดส่วนบุคคลพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อจำกัดส่วนบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.92) เมื่อพิจารณาจำแนกตามประเภทความพิการผลการวิเคราะห์พบว่าค่าเฉลี่ยข้อจำกัดส่วนบุคคลของคนพิการทั้ง 2 ประเภทอยู่ในระดับปานกลาง (คนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวมีค่าเฉลี่ย 2.88 และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายมีค่าเฉลี่ย 3.05) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นถึงความแตกต่างระหว่างความพิการ 2 ประเภทกล่าวคือคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อจำกัดด้านร่างกายเป็นอุปสรรคในการท่องเที่ยวมากที่สุด ในขณะที่คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายมีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อจำกัดทางด้านอุปสรรคในการสืบค้นและเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากที่สุด (ตารางที่ 1)

ในด้านข้อจำกัดระหว่างบุคคลพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อจำกัดระหว่างบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.64) หมายความว่าคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายมีความคิดเห็นว่าเป็นข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างบุคคลเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางท่องเที่ยวในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกตามประเภทความพิการผลการวิเคราะห์พบว่าค่าเฉลี่ยข้อจำกัดส่วนบุคคลของคนพิการทั้ง 2 ประเภทมีความแตกต่างกันกล่าวคือคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวมีความคิดเห็นว่าเป็นข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างบุคคลเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางท่องเที่ยวในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.56) ในขณะที่ คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายมีความคิดเห็นว่าเป็นข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างบุคคลเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางท่องเที่ยวในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.96)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นถึงความแตกต่างระหว่างความพิการ 2 ประเภทกล่าวคือคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวมีความคิดเห็นว่าเป็นประเด็นเรื่องผู้ร่วมเดินทางไม่เป็นมิตรและไม่ตระหนักถึงข้อจำกัดทางร่างกายเป็นข้อจำกัดระหว่างบุคคลที่มีมากที่สุด ในขณะที่คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายมีความคิดเห็นว่าเป็นประเด็นเรื่องปัญหาในการหาผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวเป็นข้อจำกัดระหว่างบุคคลที่มีมากที่สุดในด้านข้อจำกัดเชิงโครงสร้างพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.20) หมายความว่าคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายมีความคิดเห็นว่าเป็นข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงโครงสร้างเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางท่องเที่ยวในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกตามประเภทความพิการผลการวิเคราะห์พบว่าค่าเฉลี่ยข้อจำกัดส่วนบุคคล

บุคคลของคณพิการทั้ง 2 ประเภทอยู่ในระดับปานกลาง (คณพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวมีค่าเฉลี่ย 3.18 และคณพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายมีค่าเฉลี่ย 3.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นถึงความแตกต่างระหว่างความพิการ 2 ประเภทกล่าวคือคณพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวมีความคิดเห็นว่าเป็นประเด็นเรื่องการวางแผนผังและการเข้าถึงบริการของสิ่งอำนวยความสะดวกระหว่าง การท่องเที่ยวเป็นข้อจำกัดที่มีมากที่สุด ในขณะที่คณพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายมีความ คิดเห็นว่าประเด็นเรื่องอุปกรณ์ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับกิจกรรมนันทนาการ ระหว่างการท่องเที่ยวเป็นข้อจำกัดที่มีอุปสรรคมากที่สุด ดังแสดงในตาราง 1

เมื่อพิจารณาในค่าเฉลี่ยรวมของข้อจำกัดทั้ง 3 ประเภทจะเห็นได้ว่าคณพิการทางร่างกายหรือ การเคลื่อนไหว และคณพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ คณพิการทั้งสองประเภทมีความเห็นว่าข้อจำกัดเชิงโครงสร้างเป็นอุปสรรคที่มีมากที่สุด ในการท่องเที่ยว รองลงมาคือข้อจำกัดส่วนบุคคลและข้อจำกัดระหว่างบุคคลตามลำดับ สอดคล้อง กับงานวิจัยโดย ธีร์ ทรงจิตพิทักษ์ (2556) ซึ่งพบว่าอุปสรรคที่สำคัญสุดในการท่องเที่ยวของคณพิการ คือด้านกายภาพ โดยพบว่าแหล่งท่องเที่ยวออกแบบโดยไม่คำนึงถึงคณพิการ และมีความต้องการให้ มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับจิตรา ศิริสมบุญธลัก (2557) ระบุถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการใช้ชีวิตทางสังคมของคณพิการไทยไม่ว่าจะเป็น ปัญหางบประมาณในการขับเคลื่อนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกตามนโยบาย และคณพิการยังไม่กล้า และไม่มั่นใจต่อการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะในสังคม

ตารางที่ 1: ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของคณพิการเกี่ยวกับข้อ จำกัดการท่องเที่ยว

ข้อจำกัดทางการท่องเที่ยว	คณพิการทั้ง 2 ประเภท (N=420)		คณพิการทางร่างกาย/ เคลื่อนไหว (N=311)		คณพิการทางการได้ยิน/ สื่อความหมาย (N=109)	
	\bar{X}	SD	ระดับ ที่ คิดเห็น	\bar{X}	SD	ระดับ ที่ คิดเห็น
ข้อจำกัดส่วนบุคคล						
ข้อจำกัดด้านร่างกาย	3.06	1.25	ปานกลาง 1	3.09	1.257	ปานกลาง 1
ความสามารถในการรับมือเมื่อเผชิญ กับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด	3.05	1.21	ปานกลาง 2	3.04	1.203	ปานกลาง 2
ไม่มีความสนใจในกิจกรรมการ ท่องเที่ยว	2.57	1.33	ปานกลาง 4	2.50	1.297	น้อย 5
ความรู้สึกลังเลไม่ปลอดภัยหากต้อง เดินทางท่องเที่ยว	2.86	1.22	ปานกลาง 3	2.78	1.219	ปานกลาง 4
อุปสรรคในการสืบค้นและเข้าถึง ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	3.05	1.26	ปานกลาง 2	2.96	1.291	ปานกลาง 3
รวม	2.92	.85	ปานกลาง	2.88	.830	ปานกลาง
ข้อจำกัดระหว่างบุคคล						
ปัญหาในการหาผู้ร่วมเดินทาง ท่องเที่ยว	2.72	1.3	ปานกลาง 2	2.56	1.321	น้อย 3
การไม่ได้รับการยอมรับจากผู้คน ในสังคม/คนท้องถิ่น	2.74	1.32	ปานกลาง 1	2.64	1.336	ปานกลาง 2

ตารางที่ 1: (ต่อ)

ข้อจำกัดทางการท่องเที่ยว	คนพิการทั้ง 2 ประเภท (N=420)				คนพิการทางร่างกาย/ เคลื่อนไหว (N=311)				คนพิการทางการได้ยิน/ สื่อความหมาย (N=109)			
	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	ลำดับ ที่	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	ลำดับ ที่	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	ลำดับ ที่
ข้อจำกัดระหว่างบุคคล												
ผู้ร่วมเดินทางไม่เป็นมิตรและ ไม่ตระหนักถึงข้อจำกัดทางร่างกาย	2.72	1.24	ปานกลาง	2	2.66	1.250	ปานกลาง	1	2.91	1.198	ปานกลาง	3
การไม่ได้รับการยอมรับจากพนักงาน ผู้ให้บริการ	2.63	1.24	ปานกลาง	3	2.56	1.243	น้อย	3	2.84	1.211	ปานกลาง	4
ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้	2.40	1.29	น้อย	4	2.28	1.291	น้อย	4	2.75	1.211	ปานกลาง	5
รวม	2.64	.95	ปานกลาง		2.54	.956	น้อย		2.94	.859	ปานกลาง	
ด้านข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง												
พาหนะที่ใช้ในการเดินทางและ การเข้าถึงบริการด้านการขนส่ง	3.11	1.39	ปานกลาง	6	3.06	1.413	ปานกลาง	7	3.26	1.322	ปานกลาง	4
การวางแผนผังและการเข้าถึงบริการ ของสิ่งอำนวยความสะดวก	3.35	1.29	ปานกลาง	1	3.38	1.291	ปานกลาง	1	3.29	1.279	ปานกลาง	3
พื้นที่กลางแจ้ง	3.22	1.34	ปานกลาง	3	3.30	1.336	ปานกลาง	2	2.98	1.319	ปานกลาง	7
การท่องเที่ยวคนพิการมักมี ค่าใช้จ่ายต่อหัวสูง	3.19	1.30	ปานกลาง	4	3.18	1.324	ปานกลาง	5	3.23	1.244	ปานกลาง	5
การจัดสรรงบประมาณ เพื่อการท่องเที่ยว	3.22	1.30	ปานกลาง	3	3.19	1.343	ปานกลาง	4	3.33	1.179	ปานกลาง	2
เงื่อนไขด้านภูมิศาสตร์และภูมิอากาศ	3.06	1.21	ปานกลาง	7	3.03	1.232	ปานกลาง	8	3.17	1.159	ปานกลาง	6
กิจกรรมนันทนาการในแหล่ง ท่องเที่ยวต่างๆ	3.13	1.15	ปานกลาง	5	3.12	1.182	ปานกลาง	6	3.17	1.041	ปานกลาง	6
อุปกรณ์ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวก ความสะดวกทางการท่องเที่ยว	3.27	1.19	ปานกลาง	2	3.20	1.178	ปานกลาง	3	3.45	1.206	มาก	1
รวม	3.20	.90	ปานกลาง		3.18	.934	ปานกลาง		3.23	.813	ปานกลาง	

ตารางที่ 2: ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของคนพิการเกี่ยวกับความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยว

ข้อจำกัดทางการท่องเที่ยว	คนพิการทั้ง 2 ประเภท (N=420)				คนพิการทางร่างกาย/ เคลื่อนไหว (N=311)				คนพิการทางการได้ยิน/ สื่อความหมาย (N=109)			
	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	ลำดับ ที่	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	ลำดับ ที่	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	ลำดับ ที่
มีความต้องการเดินทางท่องเที่ยว ในอนาคต	4.16	1.03	มาก	1	4.11	1.071	มาก	1	4.30	.908	มากที่สุด	2
มีความพร้อมในการเดินทาง ท่องเที่ยว	3.98	1.00	มาก	3	3.85	1.005	มาก	3	4.33	.882	มากที่สุด	1
พยายามพัฒนาสมรรถภาพ ของตนเอง	3.99	.91	มาก	2	3.94	.924	มาก	2	4.14	.833	มาก	3
มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ สถานที่ท่องเที่ยวที่สนใจ	3.82	1.02	มาก	5	3.72	1.046	มาก	5	4.13	.893	มาก	4

ตารางที่ 2: (ต่อ)

ข้อจำกัดทางการท่องเที่ยว	คนพิการทั้ง 2 ประเภท (N=420)				คนพิการทางร่างกาย/ เคลื่อนไหว (N=311)				คนพิการทางการได้ยิน/ สื่อความหมาย (N=109)			
	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	ลำดับ ที่	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	ลำดับ ที่	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	ลำดับ ที่
มีการพูดคุยกับผู้ติดตาม/ผู้ร่วม เดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่ ท่องเที่ยวที่ต้องการไป	3.84	1.03	มาก	4	3.75	1.056	มาก	4	4.08	.904	มาก	5
รวม	3.96	.76	มาก		3.87	.763	มาก	-	4.20	.696	มาก	-

3. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของคนพิการต่อความตั้งใจในการท่องเที่ยวของคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของคนพิการต่อความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวประกอบด้วย 5 คำถามหลักซึ่งเก็บข้อมูลจากคนพิการ 2 ประเภทจำนวน 420 ชุด โดยกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.96) หมายความว่าคนพิการทางร่างกาย/การเคลื่อนไหว และคนพิการทางการได้ยิน/สื่อความหมายมีความคิดเห็นว่าต่อความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวในระดับมาก สอดคล้องกับเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวโดยจำแนกตามประเภทของความพิการ 2 ประเภทกล่าวคือ คนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย เมื่อพิจารณาถึงความตั้งใจในการท่องเที่ยวของคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 311 ชุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวมีความความตั้งใจของคนพิการในการท่องเที่ยวในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.87) เช่นเดียวกับกับกลุ่มคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 109 ชุด ผลการวิเคราะห์ความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.20) หมายความว่าคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย มีความความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวในระดับมาก ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบระดับค่าเฉลี่ยของคนพิการทั้งสองกลุ่มจะเห็นได้ว่าคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายมีค่าเฉลี่ยความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวสูงกว่าคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว โดยมีความพร้อมในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ดังแสดงในตารางที่ 2

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยทำให้เห็นว่าแม้จะมีความพิการแต่ก็ยังคงมีความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยว โดยข้อจำกัดที่คนพิการทั้งสองประเภทคำนึงถึงมากที่สุดเป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างมากกว่าข้อจำกัดส่วนบุคคลหรือระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการพิสูจน์ได้ว่าความพิการไม่ใช่อุปสรรคสำคัญในการท่องเที่ยวหากแต่เป็นประเด็นเรื่องการเข้าถึงบริการของสิ่งอำนวยความสะดวก พื้นที่กลางแจ้ง อุปกรณ์และเครื่องมืออำนวยความสะดวกในกิจกรรมการท่องเที่ยวกลับเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนให้คนพิการไทยเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) หน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิ และสมาคมที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมการท่องเที่ยว และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายเชิงรุกในการกำกับ และติดตามการดำเนินงานตามกฎหมาย มาตรการ และแผนงานต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเด็นเกี่ยวกับคนพิการและการท่องเที่ยวคนพิการ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเรื่อง งบประมาณ สนับสนุนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนพิการ การสร้างเครือข่ายคนพิการ การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนพิการ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้คนพิการไทยมั่นใจต่อการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะในสังคมได้อย่างเท่าเทียม และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

2) หน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงคมนาคม และกระทรวงมหาดไทย ควรบูรณาการความร่วมมือในการวางแผนผัง การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนสาธารณะในการเดินทางท่องเที่ยว การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล และการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม (Tourism for All) รวมถึงการเร่งรัดและควบคุมให้สถานบริการต่างๆ ดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างเพื่อรองรับการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (universal design)

3) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยไปต่อยอดเพื่อใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจและตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวคนพิการไทย ไม่จำเป็นที่จะเป็นการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์ที่เหมาะสมและทันสมัยสำหรับคนพิการแต่ละประเภท เช่น ป้ายอธิบายต่างๆ เพื่อคนพิการทางการสื่อความหมายหรือการได้ยิน หรือรถไฮดรอลิกซ์ บริการรับส่งคนพิการทางการเคลื่อนไหวที่ใช้วีลแชร์ เป็นต้น รวมถึงการจัดตั้งศูนย์ข่าวสารหรือข้อมูลเกี่ยวกับการบริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีสำหรับคนพิการทั้งรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ และศูนย์ประชาสัมพันธ์ภายในแหล่งท่องเที่ยว

4) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป การศึกษาคั้งนี้มีขอบเขตที่จะศึกษาในคนพิการ 2 กลุ่มคือคนพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ในการวิจัยต่อไปจึงควรศึกษาให้ครอบคลุมคนพิการทุกประเภท รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้เยาว์ และกลุ่มอื่นที่มีความต้องการพิเศษทางกายภาพ โดยทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบอันจะเป็นประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และสามารถตอบสนองต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลและการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม

5) ควรต่อยอดการศึกษาในขอบเขตพื้นที่อื่นเช่น จังหวัดในภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก เพื่อสามารถนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบเพื่อสร้างองค์ความรู้ในระดับประเทศต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “แบบจำลองเชิงพยากรณ์ความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวของคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ที่ได้ทุนอุดหนุนจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และความเห็นในรายงานผลการวิจัยเป็นของผู้วิจัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย. สืบค้นจาก http://dep.go.th/sites/default/files/files/news/Report_PWDS_SEP2559.pdf (2555).
- ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555. สืบค้นจาก<http://dep.go.th/sites/default/files/files/law/185.pdf> (2554).
- แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพฯ. จิตประภา ศรีอ่อน และ เจนจิรา เทศทิม. (2548). การศึกษาพฤติกรรมการใช้เวลาวันหยุดของคนหูหนวก ในกรุงเทพมหานคร. วารสารวิทยาลัยราชสุดา. 1(1) มกราคม – มิถุนายน 2548. หน้า 13-20.
- จิตรา ศิริสมบุญธนาภ. (2557). แนวทางการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในประเทศไทย เพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. สืบค้นจาก<http://nep.go.th/th/publishdocument/แนวทางการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในประเทศไทย เพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน>
- ธีร์ตรงจิตพิทักษ์. (2556). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนพิการทางการเคลื่อนไหวในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรนาม. พัทยาโมเดลเพื่อผู้พิการ-สูงวัย. **ไทยรัฐ** (11 เมษายน 2556). สืบค้นจาก<http://www.thairath.co.th/content/337979>
- นิรนาม. ทวีร์คนพิการจากต่างประเทศ คำตอบจากคนชอบเที่ยว. **เดลินิวส์** (22 ธันวาคม 2556). สืบค้นจาก <http://www.dailynews.co.th/article/203423>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). รายงานการสำรวจความพิการ 2555. กรุงเทพฯ : บริษัท เท็กซ์ แอนด์เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.
- อนรรฆ พิทักษ์ธานิน, มณฑการต์ นิยมามิ และ ปุณณทรีย์ เจียวิริยบุญญา. (2556). การเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ เด็ก ผู้หญิง และผู้สูงอายุ. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)
- Baker, D. A., & J. L. Crompton. (2000). Quality, Satisfaction and Behavioral Intentions. *Annals of Tourism Research*, 27 (3): 785–804.
- Crawford, D. W., & Godbey, G. (1987). Reconceptualizing barriers to family leisure. *Leisure Sciences*, 9, 119-127.
- Crawford, D. W., Jackson, E. L., & Godbey, G. (1991). A hierarchical model of leisure constraints. *Leisure Sciences*, 13: 309-320.
- Daniels, M. J., Drogin Rodgers, E. B., & Wiggins, B. P. (2005). "Travel Tales": an interpretive analysis of constraints and negotiations to pleasure travel as experienced by persons with physical disabilities. *Tourism Management*, 26(6), 919-930.

- Figuredo, E., Eusebio C. & Kastenholtz E. (2012). How Diverse are Tourists with Disabilities? A Pilot Study on Accessible Leisure Tourism Experiences in Portugal. **International Journal of Tourism Research**, 14, 531-550.
- Jang, S., Bai, B., Hu, C., & Wu, C-M. E. (2009). Affect, travel motivation, and travel intention: A senior market. **Journal of Hospitality & Tourism Research**, 33(1), 51-73.
- Lee, B.K., S. Agarwal, & H.J. Kim. (2012). Influences of travel constraints on the people with disabilities' intention to travel: An application of Seligman's helplessness theory. **Tourism Management**, 33 (3):569-579.
- Nyaupane P.G., McCabe T.J., & Andereck L.K. (2008). Seniors' Travel constraints: Stepwise Logistic Regression Analysis. **Tourism Analysis** 13: 341-354.
- Oliver, R. L. (1997). **Satisfaction: A Behavioral Perspective on the Consumer**. New York, NY: McGraw-Hill